

מראי מקומות- מכות כ"ג

ושני' היינו שני' ממש, ואע"ג דלכאור' אין מקום לחלק בין אחר הכאה ראשונה ובין אחר הכאה שני', מ"מ, כיון דעתידין לחלק בנפסקה רצועה בין הכאה ראשונה לשני', לכן צריך הגמ' לומר כן דלענין נקלה אין מחלקין. **וע' במשנה למלך** (סנהדרין י"ז, ה') שכן ליישב הסתירה בין הברייתות לפי הריב"ן, דמה דאמרי' כאן דאף אם קלה קודם שנלקה דפוטרינ אותו, היינו דוקא לאחר שכופתין אותו, דכיון שנקלה קצת ע"י הכפיתה, לכן אם שוב נתקלקל פוטרינ אותו לגמרי. אבל מה דאמרי' בברייתא דלהלן, דאפי' קלה מתחלה מלקין אותו, היינו קודם שכפתו אותו, דאז אין פוטרינ אותו, כיון דלא נקלה כלל קודם שקלקל.

(ה) **כל חייבי כריתות שלקו, נפטרו ידי כריתתם-** ע' **בבעל המאור** (ד: בדפיו) שנקט דשי' רחב"ג הוא דהמלקות פוטר כריתתן אפי' בלא תשובה, דאי בשעשה תשובה, הא תשובה כפרתה ולא המלקות (וע"ש מה שהק' לפי"ז, דהא א"כ מוכח דר"ע פליע על רחב"ג, דס"ל דתשובה פוטר הכריתות). אולם ע' **בפיה"מ להרמב"ם** (כאן ובריש פרקין דכ' דמה דמהמלקות פוטר הכריתות, היינו דוקא עם תשובה.

(ו) **ונקלה אחיך לעיניך, כשלקה הרי הוא כאחיך-** הק' **הטורי אבן** (מגילה ז:), מנ"ל דמיירי במלקות של חייבי כריתות, דלמא מיירי במלקות של חייבי לאווין, דמתכפר להן ע"י מלקות, אבל בחייבי כריתות, י"ל דאע"פ שלקה, עדיין חיי"כ עליו. ותי' דכיון דס"ל דחייבי כריתות נמי בכלל מלקות הנאמר באותה פרשה, א"כ קרא דונקלה עליהו נמי קאי. א"נ, י"ל דאין צריך האי ונקלה אחיך לומר דנתכפר בחייבי מלקות גרידא, דפשיטא דנתכפר לו במלקות, כיון דאין עליו עונש אחר, אלא ודאי בחייבי מלקות של כריתות איירי, לומר דאע"ג דהי' עליו עונש כרת, כיון שלקה ה"ה כאחיך, ונפטר נמי מעונש כרת.

(א) **מנין ליכמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה, וכו'-** כ' **הריטב"א** דאף דמה דאמר מוכה שחין לאו דוקא הוא, וה"ה לחביריו השנויים בכתובות (עז). דאלו כופין אותו להוציא, מוכה שחין וכו', מ"מ אלו דוקא הם, אבל יבם שאין בו מום בגופו, אע"פ שיש שם אמתלאות שאינה רוצה להנשא לו, מ"מ חוסמין אותה ואין כופין אותו לחלוץ לעולם.

(ב) **וסמך לי' לא תשא שמע שוא, קרי בי' לא תשיא- ע' בחפץ חיים** (פתיחה, לאוין, באר מים חיים אות ב') שכן דאיסור זה הוא גם לספר לשון הרע שהוא אמת. ואף דהתורה קראו "שוא", דמשמע דשקר הוא, מ"מ הא מוכח מהא דגם מי שהשמיע דבריו לדיין קודם שבא בעל דין חבירו עובר בלאו זה, וזה ודאי אפי' על אמת נאמרה, וא"כ מסתבר דאיסור זה דלשון הרע הוא ג"כ על האמת. ומה שהתורה קראו שוא, י"ל דזהו משום דודאי המספר יערב דברים של שקר בתוך ספורו כדי להטעים הדבר להשומע.

(ג) **לימד על הראשונות שהן מכה רבה- פי' הריב"ן,** בכל כוחו. וכ' **הריטב"א** דפי' זה אינו נכון, דא"כ מכה רבה דכאן אינו דומה למכה רבה דמעיקרא, דשם הי' הביאור מכה רבה במנין. ועוד, הא לרבנן אין לו להלקות בכח כ"כ. לכן פי' דטעמא דלא יוסיף קא יהיב, כלומר די לי במה שאמדוהו, ומכה רבה הם ואין להוסיף עליהם, ולמדנו דאף מלקות ארבעים מכה רבה הם ולכן צריכין אומד [כלומר, דכיון דמכה רבה הם, יתכן שימות מהם, ולכן צריכין אומד].

(ד) **קלה, בין בראשונה בין בשני' פוטרינ אותו- פי' הריב"ן** דהיינו בין קודם שהכהו כלל, דהיינו הגבהה הראשונה, ובין נתקלקל בהגבהה שני', דהיינו לאחר שהכהו, בין כך ובין כך פוטרינ אותו. והק' **הריטב"א** דהלשון לא משמע כן, ועוד דלקמן אמרי' דקלה תחלה מלקין אותו, דהיינו דבעינן קלקול לאחר הכאה, ואל"כ אינו פטור. ולכן פי' **הריטב"א** דראשונה היינו הכאה ראשונה, ממש, דהיינו לאחר שהוכה הכאה ראשונה,

לתתו לכל כהן שירצה. אולם כיון שהיו מזולזלין בנתינת מעשרותיהם, והיו נותנים למי שאינו הגון, לכך תקנו להביא כל המעשרות לאוצר זה. וברביבין משמע דהתקנה הי' מה שקנסו הלויים לפי שלא עלו עם עזרא, והיו הכהנים והלויים שוים במעשרות.

(י) **עד שיבילו שפתותיכם מלומר די- העיר העץ יוסף** (בשבת לב:), הא הלא אותיות "די" אינם כלל ממוצא שפתים, ואף אם יהי' פיו פתוח כל היום, ולא ינוע שפתיו כלל, יוכל לדבר תיבת די כל היום, ואיך יצויר שילאו שפתותיו מלומר די. וביאר ע"פ הא דאי' בירושלמי בברכות (ט', ה'), דעד שיבילו שפתותיכם מלומר די, היינו מלומר דיינו ברכות דיינו ברכות, והשתא א"ש, כי אות "ב" מתיבת ברכות הוא ממוצא שפתים, וי"ל שכן הוא כוונת הגמ' שלפנינו, שאמר עד שיבילו שפתותיכם, דהיינו על תיבת ברכה הנאמר בפסוק זה, אלא בגמ' שלנו קיצר.

(יא) **דרש ר' שמלאי, שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו למשה, וכו'- יש לע', למאי נפק"מ טרחו הראשונים לדעת מה נחשב מהתרי"ג מצוות ומה אינו נחשב מתרי"ג מצוות, הרי מ"מ ודאי צריך לעשות מה שצוה התורה, אפי' אם אינו נמנה למצוה בפנ"ע. וע' בהקדמת הגרי"פ לספר המצוות לרס"ג (עמ' 56) שעמד בזה, וכ' דבאמת יש נפק"מ לדינא בזה, דהרבה פעמים טרח הרמב"ם למלא החשבון של תרי"ג, ומשו"ה פעמים צריך לומר שדבר א' מצוה הוא, אע"פ שאין כ"כ מקור לזה, מ"מ הוא מחדש כן מסברא, או מקצת משמעות, מחמת ההכרח. וממילא נמצא דדבר דאולי לא הי' צריך להיות חובה בכלל, עכשיו הרי הוא חובה משום שמצוה הוא. וע"ע בהקדמת ר' שלמה אריאלי לספר המצוות של הרמב"ם, דג"כ עמד, וכ' דאף דבאמת יש נפק"מ כמו שכ' הגרי"פ, לענין איזה דברים אם רשות הם או חובה, אבל כ' דמ"מ לא משמע מרבתינו הראשונים דזה הי' עיקר מטרתם, למצוא הנפק"מ לדינא. וע"ש שהביא ליישב ע"פ דברי הגר"א שהביא אחיו ר' אברהם בתחלת ספר מעלות התורה,**

(ז) **רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות- כ' בפיה"מ להרמב"ם,** "מעיקרי האמונה התורה, כי כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן, ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים, אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה... הנה זכה בה לחיי העולם הבא. וע"ז אמר ר' חנניא, כי המצוות בהיותם הרבה, אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה, ובעשותו אותה המצוה, תחי' נפשו באותו מעשה". וע"ש עוד מש"כ על דרך זה.

(ח) **הלכה כרחב"ג... מאן סליק לעילא ואתא- הק' הערוך לנר, הא ר' יוסף גופי' פריך בסנהדרין (נ"א) הלכתא למשיחא, וכאן הרי אפי' למשיחא אי"ז נוגע להלכה, דנוגע רק בעוה"ב בב"ד של מעלה. ותי' דזה נוגע שפיר לדידן, דמי שעדיין יש עליו חיוב כריתות, נקרא רשע ופסול לעדות כל שאיננו יודעים שעשה תשובה, וא"כ שפיר יש נפקותא במה דפסק כרחב"ג, דהיכא דלקו אותו ולא עשה תשובה, כשר הוא לעדות, דאי לא כרחב"ג, אף שלקה הרי הוא פסול לעדות. אלא דהק' דזה לא מהני אלא לשי' בעל המאור שהבאנו לעיל, דמלקות מתכפרין אפי' בלא תשובה, אבל לשי' הרמב"ם שהבאנו לעיל, דאף רחב"ג לא אמר דהמלקות פוטרין אותו אלא עם תשובה, א"כ הדרה קו' לדוכתא, דלמאי נפק"מ קיי"ל כרחב"ג. ותי' דצ"ל בשי' הרמב"ם דאפי' היכא שעשה תשובה, היכא דלא לקה אין תשובתו גמורה, ולאן לא נתכשר לעדות.**

(ט) **ג' דברים עשו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה על ידם- פי' הריטב"א, דאע"פ דדברים אלו נראים שהם כנגד התורה, מ"מ הסכימו ב"ד של מעלה על ידם. דהיינו, מקרא מגילה נקרא כמצוה מחודשת, ואמר התורה לא תוסיף, ומ"מ הסכימו על ידם. ושאלת שלום בשם, דנראה כמוציא ש"ש לבטלה, ועשו כן מפני עת לעשות לד' הפרו תורתך, לפי שבאותו זמן שכחו שמו של הקב"ה. והבאת מעשר, משום דתקנו שיביאו כל א' מעשרותיו לאוצר ידוע והי' נחלק שם ע"י ב"ד, והתורה נתנה טובת הנאה לבעלים**

ידי הקריאה תחשב כמעשה. והביא מהספרי דדרש מהא דכתי' וזכרתם... ועשיתם, דהזכירה הוי כעשיי'. וביאר הקרי"ס דהיינו ע"י הקבלה לעשותה (ומבואר מדבריו דאי"ז רק הזכירה גרידא, אלא דהזכירה עם הקבלה הוי כעשיי').

דהתרי"ג מצוות הם שרשים לאלפי מצוות שיש בתורה. וא"כ, יש לבאר על דרך מה דאי' בהמשך הגמ', בא דוד והעמידן על י"א, וכו'. דהיינו, דכמו דבאו נביאים אלו ואמרו דדברים אלו הם יסוד לקיים כל התורה כולה, בדומה לזה הוו התרי"ג מצוות עצמן, יסוד ושורש לכל התורה כולה. וא"כ, י"ל דשפיר טרחו בזה הראשונים, כדי לברר מה הם עיקר היסודות שעל ידם מקיימים כל התורה כולה. ועע"ש עוד מהלכים ליישב ענין זה.

יב) דרש ר' שמלאי, שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו למשה, וכו' - ע' ברמב"ן בפי' על הספר המצוות (שורש ראשון) דכ' להסתפק במימרא זו, האם דברי הכל הוא, או אולי יש בזה מחלוקת. ועוד מסתפק, האם זה הלכה למשה מסיני, דהיינו שנאמר למשה בסיני שיש תרי"ג מצוות, או שהוא אסמכתא בעלמא מן הגמטריא הזאת, דהיינו דר' שמלאי מנה המצוות, והי' מניינו תרי"ג, וממילא נתן בהן סימן לרמ"ח איברים וכו', ובא ר' המנונא וסמך לו גמטריא זו דתורה צוה לנו משה. וע"ש מה שהאריך בזה, וביאר דאם נאמרה למשה מסיני, א"כ כל זמן שתנא או אמורא אמר דאיזה דבר אינו מצוה, א"כ הי' צריך למצוא מצוה לאחרת להשלים המנין, וע"ש באריכות.

יג) תרי"ג מצוות נמרו לו למשה, שס"ה לאווין כמנין ימות החמה, ורמ"ח עשה כנגד איבריו של אדם - ע' בקרית ספר (בהקדמתו פרק ז') שכ' דלכאור' משמע מהגמ' דיכול אדם לקיים כל הרמ"ח עשה וכל השס"ה לא תעשה. אבל לכאור' א"א לומר כן, שהרי כמה מצוות נוגעים רק לכהנים, וכמה רק לזרים, ויש שנוגעים רק למלך, ויש רק לכ"ג. ויש מצוות שנוגעים רק אם יקרה לו איזה מקרה, וא"כ לכאור' א"א לאדם לקיים כל המצוות כולן. ויישב זה בב' דרכים, הדרך א' הוא, דכיון דכל ישראל ערבים זה בזה, א"כ אף אם אין המצוה זו נוגע לו ממש, מ"מ כיון דנוגע לאחר, א"כ הוא ערב על קיום של אחרים, וממילא שפיר הוא אחראי על כל התרי"ג מצוות, ושייכים לו. הדרך הב' הוא כשאדם מקבל על עצמו לעשות כל מה שנצטוה מפי הגבורה, הרי הוא כאילו עשאן, והקבלה על